

УДК 94(477)+372.48

Дояр Л.В.

ПОЕТИЧНЕ ОБЛИЧЧЯ СУЧАСНОГО КРИВОГО РОГУ: МИТЦІ, ІДЕЇ, ОБРАЗИ

У даній статті проаналізовано творчий доробок сучасних криворізьких поетів, розглянуто світоглядні засади і моральні цінності постмодерної поезії міста.

Ключові слова: Людина, Всесвіт, світогляд, духовні цінності.

В данной статье проанализировано творчество современных криворожских поэтов, рассмотрены мировоззренческие основы и нравственные ценности постмодерной поэзии города.

Ключевые слова: Человек, Вселенная, мировоззрение, духовные ценности.

This article analyzes the work of contemporary poets Krivoy Rog, considered ideological foundations and moral values of postmodern poetry city.

Key words: man, universe, world, spiritual values.

Сучасна криворізька поезія вражає кількістю імен, вагомістю тем, розмаїттям ідей і мистецьких напрямів. Підґрунтям цього переконливого доробку, безумовно, є довготривалий історичний розвиток «вишуканої літератури» у нашому місті. Кривий Ріг завжди цікавив майстрів римованого слова: за часів НЕПу місто відвідав Володимир Сосюра, після звільнення Кривого Рогу від нацистських загарбників — приїздив Павло Тичина, наприкінці хрущовської «відлиги» інтелігенцію міста «зігрівав» Василь Симоненко, а його колега — шістдесятниця Ліна Костенко — здійснила творчий тур незалежною Україною, під час якого побувала і у Кривому Розі.

Однак, красу і силу криворізької поезії завжди визначав місцевий, а не гастрольний, потенціал. Представлені колишнім літературним об'єднанням «Рудана» та сучасним «Символом» криворізькі поети перманентно демонстрували високий рівень поетичної майстерності. З огляду на історіософські глибини їх творів, аналіз криворізької поезії кінця ХХ — початку ХХІ ст. став метою даної розвідки. Об'єктом дослідження є новітній літературний процес у Кривому Розі, а предметом — поетична творчість сучасних «віртуозів пера» нашого міста.

Лаконічно історію розвитку поезії Криворіжжя дослідив поет Сергій Бурлаков [2, с. 114-118], більш ґрунтовно — поет і організатор видавничої справи у місті Володимир Стецюк [19, с. 16-34]. Проблема творчих здобутків криворізьких митців завжди цікавила і автора даної статті [8, с. 126-133, 137-142, 143-146]. Тож обраний об'єкт дослідження, враховуючи вже наявний історіографічний загал, не є випадковим. Першоджерельна база даного дослідження ексклюзивна, у науковому обігу дотепер не перебувала: як член

журі міського конкурсу «Книга року-2010» автор даної статті аналізує поетичні збірки, що були номінантами зазначеного конкурсу.

На поетичному Олімпі сучасного Кривого Рогу, на наш погляд, почесне місце заслужено посів Віктор Гриценко. Уродженець Кіровоградщини, він став корінним криворіжцем. У 1977 році В. Гриценко закінчив філологічний факультет ДДУ і приїхав працювати у Кривий Ріг, де якийсь час вчителював у середній загальноосвітній школі № 97. Та письменницький дар «вирував», і Віктор Васильович на цілих 12 років поставив «крапку у своїй учительській біографії» [5, с. 47]. Згодом «до школи повернувся збагачений досвідом... письменник, який знав, що таке пошук істини...» [5, с. 47-48]. Духовні цінності – головний зміст поезій Віктора Гриценка. Він є автором півтисячі елітних творів – сонетів, просякнутих високим поетичним духом Біблії та Корану [6].

Неповторним змістом вирізняється поетична творчість Тетяни Меліхової. Літератор і поетеса шляхом психолого-езотеричного туризму [разом із сім'єю вона у 2006 році брала участь у семінарі-тренінгу, що проходив у кавказькому селищі Домбай — Л.Д.] дослідила потік особистісної свідомості — «єго», розчиненої у Природі — «безкінечному Дусі», а, відтак, явила криворізький варіант модерної поезії [17, с. 18]. Творчість Тетяни Меліхової глибоко філософська: у своїх переконаннях вона, вочевидь, сповідує деїзм [17, с. 64]. Поетеса застерігає людину від егоїзму, впертої самозакоханості, зазначає, що людина — це лише «фантазія Всесвіту» [17, с. 75].

Змістовним є творчий доробок криворізької ліричної поетеси Тетяни Кошель. Вона народилася у Кривому Розі, закінчила середню школу № 66, Криворізький педагогічний інститут у 1987 році і працює учителем молодших класів у ЗОШ № 16. Вірші пише з дитинства. Була членом літературної студії у молодіжному центрі «Сплав» міського літературного об'єднання «Рудана». Вірші Тетяни Кошель друкувалися у газетах «Дніпровська правда», «Прапор юності», «Червоний гірник», «Металург», у альманасі «Саксагань», колективних збірках «Карачуни», «Стежина». У 1993 р., у співавторстві з Тетяною Меліховою, видала книгу віршів «Подвійне відображення». Першою самостійною книгою поетеси стала збірка «Година зростаючого Місяця». У біографії Тетяни Кошель є вражаюча фаталістична сторінка: разом із руданівцями, які трагічно загинули на трасі Дніпропетровськ-Кривий Ріг [29 листопада 1982 р. місто, без перебільшення, втратило свої найкращі поетичні сили — поетів Бориса Мохова, Надію Іваницьку, Анатолія Перетяченка, Геннадія Савченка, Бориса Жуковського, Володимира Волошина — Л.Д.], вона мала їхати до Дніпропетровська, однак, через вагітність, залишилася дома... жити. Як пише поетеса, ще не народжений син подарував їй життя вдруге [14, с. 104].

Тетяна Кошель – дочка ленінградської блокадниці – не могла обійти увагою тему воєнного лихоліття. У своїй поемі «Фрагмент» вона крокує дорогами пам'яті матері, одночасно осмислюючи глибини людської трагедії. «Ненародженим у Ленінградській блокаді присвячується» – частина цієї поеми, від якої бринить сльоза і стискає серце [14, с. 17].

Тема Великої Вітчизняної війни є одною із головних у творчості криворізького поета Фелікса Мамута. Він народився у 1938 році у Києві. У переддень окупації столиці його родина дивом виривається із вже майже оточеного міста. Під час війни сім'я стикається по країні: мешкає на Уралі, у Сибіру. У 1950 році Фелікс Мамут повертається в Україну і з 1952 року мешкає у Кривому Розі. У 1957 році він закінчує Криворізький гірничий технікум і до 1975 року працює гірником, а згодом майстром у шахті. У 1975 році Фелікс Мамут закінчує Криворізький гірничорудний інститут і переходить на викладацьку роботу. Писати вірші він почав ще у дитинстві. Друкувався у газетах, пізніше у альманахах і колективних збірках. Фелікс Мамут – автор кількох поетичних книжок: «Дякуй коханню» (1996 р.), «Життя сад» (1998 р.), «Я з племені тих...» (2000 р.), «Кроки пам'яті» (2002 р.), «Неопалима купина» (2004 р.), «Маятник любові» (2007 р.). У співавторстві з композиторами Фелікс Мамут створив понад півсотні пісень.

Злодіяння гітлерівців у роки Великої Вітчизняної війни знайшли відображення у поемі Ф. Мамута «Бабин Яр». Твір криворізького поета супроводжується власноруч укладеною хронологією подій у цьому скорботному місці [16, с. 145-147]. Поема Ф. Мамута засуджує не тільки теорію і практику «звичайного фашизму», але і антисемітизм у цілому: як зазначає поет, євреїв, що повільно рухалися колоною по вулиці Мельникова, супроводжували есесівці і... погляди киян, серед яких зустрічалися «злобні, ехидні, образливі, хижі, нищівні» [16, с. 134-135].

Історична тематика творчості Ф. Мамута весь час межує з тонкою лірикою. Напевно, той, хто страждав, як ніхто, вміє любити! У поезії Фелікса Мамута ми знаходимо не дифірамби, як зазвичай, а справжній гімн любові [15, с. 45]. Значне місце у творчості Ф. Мамута займає біблійна тематика. Цікаво, що поет переклав російською дев'ятнадцять біблійних сонетів В. Гриценка, доповнивши їх власним, двадцятим, сонетом «Війна і мир» [15, с. 89-102].

Різнобарвна постать поетичного Кривбасу — Семен Шполянський. Народившись у Дніпропетровську у 1936 році, він із серпня 1945 року мешкає у Кривому Розі. Закінчив Дніпропетровський інститут інженерів транспорту, між тим, поезія стала більш важливою сторінкою його життя. Митець міркує над проблемами людського буття [22, с. 8-39], оспівує красу природи [22, с. 133-146], схиляється перед історичною пам'яттю свого народу [22, с. 71-92], забавляє своїми віршами дитячу аудиторію [22, с. 93-132]. Окрім того, С. Шполянський пише присвячення рідним, близьким, знайомим. Цікавими є його іронічні куплети [22, с. 152].

Нестандартністю і зухвалим викликом суспільству вражає поезія криворізького поета Максима Кабіра. Ольга Хвостова – ведуча передачі «Книжкова полиця» на популярному міському телеканалі «Рудана» – навела надзвичайно влучну характеристику творчості цього поета: «Полюбити цей світ, як Кабір, – важко. Зненавидіти його разом із Кабіром – дуже просто. Сказати про любов і ненависть краще Кабіра – неможливо. Інспектор всякого

г... у собі та інших, Максим Кабір крокує у вічність, через ду..., вибачте, сад. Сад розтасканих на цитати поцілунків, закоханих диктаторів і ангелів із Люфтваффе. Культ-похід Кабіра несе загрозу для читача, тому що його голос солений на смак, однак на пам'ять солодкий. Звикання миттєве, усуненню не підлягає. Let it be» [12, обкл.]

Максим Кабір народився і живе у Кривому Розі. У 2000 році він закінчив школу, у 2005 – Криворізький державний педагогічний університет. З 2003 року молодий поет є членом Асоціації криворізьких літераторів, одним із керівників секції прози. У 2003 році Максим Кабір став переможцем міського конкурсу «Молоде вино». Його перша книга «Листи із пляшки», що видана у 2004 році, була визнана кращою книжкою року у нашому місті. Окрім літератури, Максим захоплюється колажами та бере участь у кількох музичних проектах як автор текстів [13, с. 2].

Агресивний і чуттєвий Максим Кабір в усьому сповідує максималізм. Його турбує доля окремої людини, міста, країни. Однак, ключові позиції у його творчості, на наш погляд, займає проблема духовності: поет відверто страждає через суспільні вади сучасності і, що головне, примушує страждати разом із ним і читачів. Максиму Кабіру притаманна естетика символізму, що виразно підтверджує обкладинка його книги «Культ».

Поезію духовного змісту мешканцям міста дарує і Ольга Доленик. У її творах переважають релігійні мотиви, в той же час, серед них зустрічаються вражаючі анімалістичні композиції: «Журавлина вірність», «Олень і олениха», «Ластівки», «Вовчиця», «Мишко – водовіз», «Старий і дельфін» [7, с. 44-59]. Вірші Ольги Доленик мають яскравий сюжет і відображають події у стосунках самих тварин, людини і тварини тощо. Поетеса зуміла передати почуття братів наших менших: вдячність і образу ведмедя; материнські страждання вовчиці; обурення і помсту ластівок.

Дещо осторонь від усіх названих авторів стоїть поетична творчість Лідії Дубовик. Констатація її власного життєвого досвіду знайшла гідне відображення у збірці поетеси «Сентенції». Остання містить конкретні поради у питаннях, що є актуальними для кожної людини. Поетеса закликає цінувати вірність, порядність, мужність; засуджує пихатість і зневажливе ставлення до людей [9, с. 64].

Особливе місце у криворізькій поезії займає Григорій Туренко, адже він корінний мешканець нашого міста. Закінчив середню школу № 25, у якій до нього навчалися також майбутні поети Юрій Камінський і Володимир Алейніков. Григорій Туренко був студентом Криворізького гірничорудного інституту, здобув фах маркшейдера – шахтобудівника. Служив у лавах Радянської Армії, згодом працював інженером в інституті «Кривбаспроект». Поетичний дар спонукав Григорія Григоровича до навчання у Літературному інституті імені М. Горького, після закінчення якого він перейшов на журналістську роботу: співпрацював у кількох газетах, редагував альманах «Саксагань», завідував літературною частиною міського драмтеатру, кілька років керував міським літературним об'єднанням «Рудана». У 2000 році Г. Туренко очолив прес-службу футбольного клубу «Кривбас». Григорій

Туренко — член Спілки журналістів України, автор кількох поетичних книг. Він став першим криворізьким поетом, якого визнала і надрукувала Москва — його збірка «Звернення» вийшла друком у 1988 році у видавництві «Молода гвардія». Ця книга була нагороджена Премією Спілки письменників СРСР.

Головною і фактично єдиною темою у творчості Григорія Туренка є Криворіжжя з його успіхами і невдачами, турботами і святами. Про це свідчать самі назви його поезій: «Ода Криворізькій землі», «Пісня про рідний край», «Криворізька легенда», «Моє Криворіжжя» [20, с. 5-14, 31]. Поет оспівує силу і міць Кривбасу, залізний характер його людей. Вірші Григорія Туренка сповнені впевненістю, завзяттям і оптимізмом. Митець постійно звертається до сторінок історії нашого краю. Так, у поемі «Криворіжжя» [20, с. 38-48] промайнула уся багатовікова біографія Кривбасу. А у поемі «Командарм індустрії» [20, с. 49-72] поет дослідив життєвий шлях першого директора «Криворіжсталі» Якова Ілліча Весніка. Поема «Затоплений рудник» веде розповідь від подій весняного паводку 1908 року, коли через нестримну жагу прибутків і від того інженерну недбалість, у Кривому Розі було затоплено п'ять рудників (два Браїлівських, Пастуховський, Копиловський і Диканьський), довоєнної доби, коли сталася трагедія криворізької дівчини Ганни, що покохала свого рятівника Ганса, німця — есесівця, а згодом, вбила його і втопилася у затопленому руднику [20, с. 73-93]. Патріотичні почуття Г. Туренка яскраво відбиті у пісні, присвяченій Кривому Рогу. Музику до цього твору написав постійний співавтор Григорія Туренка, криворізький композитор Віталій Сьомка [20, с. 94-95].

Зовсім іншим постає Кривий Ріг у поезії Володимира Білецького. Митець сумує через «сірий біль» міста, де «пилука з вітром веселиться» та «від Інгульця і до Тернів ревуть машини від напруги», і мріє про настання каштанової весни на Криворіжжі [1, с. 45]. Лірик В. Білецький не оминає і суспільної тематики: його римовані висновки про те, що «дурять ті, які при владі; дурять ті, що хочуть влади» звучать вкрай актуально [1, с. 82].

Криворізька поетеса Тетяна Мішеніна — автор збірок «Серце моє калинове» (1997 р.), «Равликове сонечко» (1999 р.), «Мої яблунові кроки» (2001 р.), «Любові й сонця стане на весь світ» (2003 р.). Її поезії друкуються в альманасі «Саксагань», «Літературна Україна». Тетяні Мішеніній притаманна складна метафоричність образів: місячна фата, білий соняшник сонця, бджолине небо тощо. Образи природних явищ у неї зливаються із людською подобою: її «ніч-одначка... задимлене розчісує волосся» [18, с. 62].

Мрійливість і фантазії супроводжують поетичний дар Жанни Іщук. Навіть складні життєві колізії постають у неї легкими та оптимістичними. Своє буття вона пофарбувала у бузковий колір і, здається, про те не жалкує [11, с. 3].

Захоплюючим і неповторним є поетичний світ криворізької майстрині Таміли Хоменко. Вона малює, пише вірші і пісні. Її твори глибоко релігійні, а відтак, вони множать добро і мудрість. Таміла Хоменко піднімає проблему об'єднання православних церков в Україні [21, с. 63].

Широковідомим у сучасній криворізькій поезії є ім'я Анатолія Греса. Він народився у 1938 році на Кіровоградщині та, здобувши фах лікаря, у 1971 році

переїхав до Кривого Рогу і став його корінним мешканцем. У поезію Анатолія Греса привела особиста трагедія: у 1986 році в Афганістані загинув його син Ігор. З тих пір, афганська тематика є провідною у творчості поета. Свої проникливі вірші автор наділяє музичним супроводом, тож поезії Анатолія Греса одночасно перетворюються на пісні. Саме так сталося із збіркою «Два крила душі моєї» (50 пісень на вірші Анатолія Греса) [4, с. 35-80]. Анатолій Грес згуртував навколо себе людей, захоплених поезією. Створена ним громадська організація «Лотос» подарувала мешканцям міста чудову поетичну збірку «Золотий листопад», до якої увійшли твори як провідних майстрів пера, так і авторів-новачків [10].

Особливу увагу серед інших привертають поезії Станіслава Бережного – корінного криворіжця (поет народився у Кривому Розі у 1932 році, закінчив міську школу, гірничорудний інститут, працював на шахтах інженером) [10, с. 66-72]. Пішовши з життя, Станіслав Бережний залишив нащадкам проникливу поетичну збірку «Гортаючи сторінки пам'яті» [10, с. 65].

Цікавим є творчий доробок й іншого автора «Золотого листопаду» – поета Миколи Корнева. Уродженець Кривого Рогу, одноліток Великої Вітчизняної війни — поет народився 15 січня 1941 року — Микола Корнев мав типову для нашого міста біографію: у 1978 році закінчив Криворізький гірничорудний інститут, однак, мистецтво вабило, і Микола з головою занурився у творчість. У 1989 році став лауреатом конкурсу авторської пісні у Дніпропетровську, у 1990 – лауреатом республіканського фестивалю у Запоріжжі, у 1991 – дипломантом фестивалю козацької пісні на острові Хортиця. Микола Корнев видав кілька поетичних збірок: «Кругообіги» (1993 р.), «Пізнай себе» (1995 р.), «Любіть жінку» (1999 р.), «Я не був байдужим» (2001 р.). У 1996 році Микола Корнев став членом Міжнародної асоціації письменників [10, с. 36]. У своїй творчості поет виступає поборником слов'янського братерства [10, с. 37].

Палітру сучасної поезії Криворіжжя, безумовно, збагачує творчість Володимира Стецюка. Відомий у місті журналіст, літератор, видавець, він одночасно є і автором цікавих поезій [19, с. 47-51]. Радянському археологу Борису Мозолевському Володимир Стецюк присвятив свій твір «Де та година» [3, с. 151-152], своїми враженнями від розкопок стародавнього криворізького капища він поділився у вірші «Жертвоприношення» [3, с. 153-154].

Підводячи підсумок, зазначимо, що сучасна криворізька поезія є гідним внеском у розвиток новітньої української літератури.

Бібліографічні посилання:

1. Білецький В. У пригорщах смутку. Поезії/ Володимир Білецький. – Кр. Ріг: Мінерал, 2008. – 160 с.
2. Бурлаков С.Р. Криворізькі горизонти: Історико-краєзнавчий нарис до 225-річчя міста Кривого Рогу/ Сергій Романович Бурлаков. – Дн-ськ: Пороги, 2000. – 128 с.
3. Весна творчості - 2008. Збірка творів лауреатів II міського літературного конкурсу «Україна моя квітуча». – Дн-ськ: ІМА-прес, 2008. – 160 с.
4. Грес А. З любові і страждань. Вибране в 2-х кн. - Кн. 2/ Анатолій Грес. – Кр. Ріг: «Новое видение», 2005. – 148 с.

5. Гриценко В. Автопортрет: есе, проза, поезія/ Віктор Гриценко. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2006. – 160 с.
6. Гриценко В. Благовіст: сонети/ Віктор Гриценко. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2003. – 264 с.
7. Доленик О. Мир вам! Поэзии/ Ольга Доленик. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2006. – 96 с.
8. Дояр Л.В. Криворіжжя — рідний край: сторінки історії/ Лариса Василівна Дояр. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2009. – 147 с.
9. Дубовик Л. Сентенции. Поезия/ Лідія Дубовик. – Кр. Ріг: Мінерал, 2006. – 112 с.
10. Золотий листопад. Твори літераторів Криворізької громадської організації «Лотос». – Кр. Ріг: «Новое видение», 2005. – 148 с.
11. Іщук Ж. Бузковий колір неба: Поезії/ Жанна Іщук. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2008. – 148 с.
12. Кабир М. Культ: [стихи, поема]/ Максим Кабір. – Кр. Ріг: ФОП Конон-Козяк О.Є., 2008. – 108 с.
13. Кабир М. Татуировщик. Стихи/ Максим Кабір. – Київ: Райдуга, 2005. – 72 с.
14. Кошель Т. Час растущей Луны: Поэма, стихотворения/ Тетяна Кошель. – Кр. Ріг, Видавничий дім, 2003. – 112 с.
15. Мамут Ф. Маятник любви. Сборник поэзий/ Фелікс Мамут. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2007. – 128 с.
16. Мамут Ф. Неопалимая купина: Стихотворения и поэмы/ Фелікс Мамут. – Харків: Тарбут Лаам, 2004. – 200 с.
17. Мелихова Т. Раскрывающееся «Я»: Домбайский дневник/ Тетяна Меліхова. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2007. – 74 с.
18. Мішеніна Т. Життя. Поезії/ Тетяна Мішеніна. – Кр. Ріг: Видавничий дім, 2006. – 100 с.
19. Стецюк В. Соціокультурний вимір – «Сплав»/ Володимир Стецюк// Символ: Культурологічний альманах/ [Бугайова І.Є., Меліхова Т.Є. та ін.]; під ред. В.М. Берлін. – Кр. Ріг: Діоніс, 2013. – 248 с.
20. Туренко Г. Мое Криворожье (стихи и поэмы)/ Григорій Туренко. – Кр. Ріг: Мінерал, 2009. – 98 с.
21. Хоменко Т. Хай множиться добро/ Таміла Хоменко. – Кр. Ріг: «ЯВВА», 2004. – 516 с.
22. Шполянський С. С добром в душе живи. Стихи о разном/ Семен Шполянський. – Кр. Ріг: «R-студія», 2005. – 160 с.

Надійшла до редколегії 03.04.2014.